

МИШЕЛ МАРЛИ

МАРИЯ КАЛАС

Най-великата оперна певица
на своето време
и драмата на нейната любов

МИШЕЛ МАРЛИ

МАРИЯ КАЛАС

Превела от немски:
Ваня Пенева

 MAC

Michelle Marly

MARIA CALLAS

Die größte Sängerin ihrer Zeit und das Drama ihrer Liebe

© Aufbau Verlag GmbH & Co.KG, 2020

Мишел Марли

МАРИЯ КАЛАС

Най-великата оперна певица на своето време и драмата на нейната любов

Превела от немски: *Величка Стефанова*

Оформление на корицата: *Златина Зарева*

© ИК „ЕМАС“, 2022

Всички права запазени!

*„Живях за изкуството,
живях за любовта.“*

Из „Тоска“ от Джакомо Пуччини

ПЪРВА ГЛАВА

Венеция

3 септември 1957 г.

– Безкрайно се радвам, че обърна гръб на студения и дъждовен Единбург, за да присъстваш на моето малко празненство. – С тези думи Елза Максуел¹ поздрави приятелката си Мария Калас и я притисна към пищната си гръд. Златната, обшита с перли шапка на венециански дож, вероятно оригинал от XVI век или дори от още по-отдавна, се килна на една страна. – Тази вечер ти си почетната ми гостенка.

„Малкото празненство“ беше есенният бал на Елза Максуел. Организиран в изискания хотел „Даниели“, той представляваше връхната точка на филмовия фестивал във Венеция. Посещаваха го всички известни личности. Без да се огледа, Мария знаеше, че ренесансовата зала е пълна със знаменитости от Холивуд, богати аристократи, принцове и принцеси с истинска синя кръв. Несъмнено обаче тя беше най-прочутата от всички: *Diva assoluta*, абсолютната дива. Сопрано, чието име бе известно дори на хората, които не се интересуват от опера. Най-популярната жена в света, 34-годишна, красива, състоятелна, вероятно на върха на кариерата си, въпреки че небето все още се намиреше доста далеч.

---

¹ Елза Максуел (1883-1963) – американска булевардна журналистка, известна домакиня на вечери и балове. – Бел. прев.

Приятелката ѝ – вече на 47 години и доста пълничка – беше най-знаменитата светска репортерка на международната сцена. Вестникарските колони с подписа на Елза Максвел определяха издигането и падението на начинаещи личности в шоубизнеса и във висшето общество. Тя пребиваваше както в Съединените щати, така и в Европа, и организираше всякакви събития – от конни надбягвания през ветроходни регати до партита. Освен това ковеше романтични и делови съюзи и определено не беше от хората, чиято покана е възможно да отхвърлиш, ако си заинтересован от собствената си кариера. Ала Мария Калас бе дошла на есенния бал не само за да блести с присъствието си, но и защото изпитваше дълбока благодарност, че намери причина да избяга от непрестанния дъжд в Шотландия.

Бе прекарала уморително лято. Трудните представления, както и поредицата от обществени задължения, още преди седмици я докараха до ръба на рухването. Пренебрегвайки настойчивите съвети на лекаря, тя даде съгласие да участва в престижния Единбургски фестивал заедно със състава на Миланската скала. В Шотландия постигна триумф, но всеки ден се чувстваше все по-зле. Издържа четири вечери. За голямо облекчение гласът не ѝ създаваше проблеми. Ала когато изненадващо обявиха пето представление, Мария отказа. Не само защото изведнъж я връхлетя треска, придружена от силно главоболие и смущения в кръвообращението, а и защото есенният бал на Елза Максвел съвпадна с датата на последната ѝ изява. Беше сигурна, че няма да издържи на напрежението, затова отлетя за Милано – първо щеше да си почине малко в топлото си убежище край езерото Гарда.

Укрепнала след няколко спокойни дни, обкръжена от гостите на Елза, тя се изкачи по каменното стълбище –

построено преди столетия, днес то бе застлано с червен килим – към помещенията, където щяха да поднесат изискана вечеря. Беше се качвала и слизала от толкова много сцени, че не ѝ се налагаше да внимава как върви. Движеше се със зашеметяваща елегантност. Не носеше очила, затова не виждаше добре къде стъпва и не смяташе за нужно да гледа в краката си. Относително скромният, но подчертаващ предимствата ѝ тоалет, избран за вечерта, ѝ позволяваше да се чувства в съзвучие със себе си – иначе това чувство я обземаше само докато изпълняваше ариите си. Днес носеше рокля с плътно прилепнала горна част и широко разкроена пола от бял сатен на черни точки. Бе допълнила тоалета си с широк бял ешарп и дълги черни ръкавици. Отказа се от впечатляващо покритие за главата. Единственото ѝ признание към мотото на вечерта бяха искрящите под светлината на стотици свещи смарагди и диаманти, които бе вплела във вдигнатата си на кок коса. Чувстваше се прекрасно и защото отражението ѝ в огледалата показваше, че тази вечер е много близо до своя идол. Мария обожаваше филмовата актриса Одри Хепбърн. Макар да знаеше, че никога няма да достигне нейната крехкост и грация на сърна, тя спазваше желязна дисциплина и преди четири години бе свалила почти 40 килограма само за дванайсет месеца. Оттогава пазеше стройната си фигура. Преди, при ръст 173 сантиметра, тежеше внушителните 120 килограма. Междувременно швейцарски лекар подкрепяше диетите ѝ с хормонални таблетки, лекарства за щитовидната жлеза и дехидратиращи средства. Така беше много по-добре, отколкото да се храни само с очи. За да следи успеха на усилията си, тя си поръча портрети, на които изглеждаше, сякаш е сестра на Одри Хепбърн. Разглеждаше изображенията и из-

питваше непознато дотогава усещане за щастие: за първи път в живота си се чувстваше добре в кожата си. Жестокото гладуване не оказа въздействие върху мускулестите ѝ крака – единствената горчива капка в щастието ѝ, зато ва се стараяше да ги прикрива с дълги, разкроени поли като избраната за тази вечер.

Наклони глава с достойнство, поздрави, усмихна се. Гостите се струпаха около нея, домогвайки се до вниманието ѝ. Дивата бе пристигнала.

Мъжът до нея взе от таблата на минаващия келнер висока чаша с шампанско и ѝ я подаде.

– Навярно желаяш да се държиш за чаша – отбеляза доброжелателно Джовани Батиста Менегини¹.

Знаеше по-добре от всеки друг за старанията на Мария да прикрива плахостта си. Тя не пиеше почти никога. От десет години Менегини беше неин мениджър, от осем – и неин съпруг. Трийсет години по-стар от нея, значително по-нисък, плешив, закръглен и много богат. Строителен предприемач, голям любител на операта, той бе спечелил богатството си с тухларници, ала намери призванието си в брака с Мария Калас. Понякога обаче тя се страхуваше, че жената в нея остава на заден план във връзката им. В последно време все по-често усещаше как грижите му я задушават. Вярно, той се занимаваше с всичко необходимо, за да може тя да изнася спектаклите си с обичайното съвършенство, ала докато се подготвяше за поредната роля и се вглъбяваше в бурното щастие и тъмните страсти на героините си, Мария нерядко се питаше къде се е изгубила страстта в собствения ѝ живот.

---

¹ Джовани Батиста Менегини (1896-1981) – италиански индустриалец и любител на операта; от 1949 до 1959 г. съпруг и мениджър на Мария Калас. – Бел. прев.

– Виждаш ли онзи господин в другия край?

Елза се появи до нея. Явно бе приключила с поздравленията. Мария усети столата от норка, която приятелката ѝ бе наметнала върху вечерната рокля от бродиран сатен, да се плъзга копринено мека по ръката ѝ.

– Аристотел Онасис, най-богатият човек в света. Приятелите му го наричат Ари.

За жена като Мария, която обичаше да прелиства клюкарските вестници и се движеше сред първите десет хиляди от елита, гостът на Елза не бе непозната личност. Беше виждала негови снимки, но двамата не се познаваха лично. Докато го гледаше отдалеч, заобиколен от мъже и жени, очевидно желаещи да се запознаят с него, тя установи, че снимките не отразяват действителността. Той беше по-нисък, но пък значително по-красив, отколкото си бе представяла този уникално преуспял делови мъж от Мала Азия. Онасис носеше смокинг с елегантността на Кари Грант. У този мъж имаше нещо, което го правеше блестящ като неподвижна звезда сред звезден прах.

– Поне не изглежда като дошъл от Анадола – промърмори неволно Мария.

– Защо да изглежда анадолец? – изненада се Елза. – Онасис произхожда от Гърция, като теб.

Мария поклати глава.

– Четох, че е роден в Турция. Някога там е имало голяма гръцка колония, но тамошните гърци не са като хората от Пелопонес или от сушата. Ние ги наричаме „туркоспорос“, което в никакъв случай не е комплимент. Знаеш ли, Гърция е била няколко века под властта на Османската империя, затова не сме особено добре настроени към турците.

– Леле! – Елза я погледна втръчено с големите си,

верни очи. – Смяташ ли, че съм направила грешка, като съм го избрала за твой кавалер на масата? Най-прочутата гъркиня и най-известният грък на света си подхождат – такава беше идеята ми... Я виж, маркиза Дьо Кадавал! Погледни каква прекрасна украса за глава си е избрала!

И наистина: споменатата дама носеше на главата си модел на венецианска „кампаниле“ – камбанария.

Мария не се притесни от смяната на темата. Никой нямаше право да промени подреждането на гостите по масите, даже тя, примадоната. Щом Елза е решила така, ще седне до свръхбогатия корабен магнат. Вечерята все някога ще приключи и гостите ще се разместят. Мария съжали, че ще се наложи да се откаже от близостта на Батиста – по-скоро той да се лиши от близостта ѝ. Съпругът ѝ не говореше друг език освен италиански и се затрудняваше да общува с гости от други народности. Сигурно не бе успял да проследи разговора между нея и Елза, защото се водеше на английски.

Ето че ѝ се усмихна въпросително.

– Елза само ми съобщи къде трябва да седна – обясни Мария на италиански и вдигна чаша. – За хубава вечер.

Менегини чукна чашата си в нейната и тя си позволи мъничка глътка от великолепното пенливо шампанско. Погледът ѝ тайно се насочи към мъжа, за когото беше говорила с Елза.

Столът до Мария изскърца – Аристотел Оносис седна енергично.

– Съжалявам, но изкуството не ми е занаят – извини се той, след като се представи. Говореше бързо и за

разлика от другите гости на Елза, които си приказваха главно на английски или френски, веднага бе минал на гръцки, и то без никакъв акцент. – Бизнесът отнема много време, а когато остана свободен, предпочитам да съм някъде в морето, с приятни разговори, добро ядене и превъзходна пура. Последното ми предпочитание изключва посещение на опера – във вашите свещени зали не е позволено да се пуши, нали? – Лицето му грейна, сякаш току-що бе направил прекрасен комплимент на известното сопрано.

– Както чувам, вие не сте истински „туркоспорос“ – отвърна тя на неговия език. Нейният майчин език беше английският. Научила бе гръцки едва когато се наложи да се премести в Атина, но го беше овладяла перфектно и сега съумя без затруднения да контрира Онасис. Ако се наложеше, щеше да ругае като търговците на риба в Пирея. Обидната дума за гърци от Мала Азия, избягали в Гърция в началото на двайсетте години след злодеянията на турците, изобщо не се вписваше в изискания език. Бе премълчала пред Елза, че пренебрежителното наименование означава „произхождащ от турска сперма“ и е доста силна обида. Добър отговор на забележката му за операта. Наистина ли избягваше оперните театри по толкова профански причини? Ама че невежа!

Онасис очевидно познаваше думата. Погледна я втренчено, ала тя не успя да разтълкува погледа му. Светлините на кристалния полилей над главите им се пречупваха в искрящите му очи.

– Роден съм в Смирна, да, но много славни гърци произхождат от Мала Азия: Ахил, Омир, Херодот...

Тя, естествено, познаваше тези имена, не беше нужно да ѝ ги изброява. За съжаление, училищното ѝ образова-

ние беше по-скоро скромно. След тринайсетата си година бе спряла да посещава училище. В Атина вземаше уроци единствено по оперно пеене. Разучаваше най-важните женски роли, подходящи за гласа ѝ, а ученето на история се ограничаваше до създаването на оперите и основните понятия на родинознанието. След младостта си повишаваше общата си култура, като четеше всичко, заслужаващо внимание или необходимо. Днес остана впечатлена не толкова от познанията на Онасис за античността, колкото от страстта, с която защитаваше родината си.

– Не исках да ви обидя – прекъсна го тя. – Просто съм изненадана колко сте автентичен. Истински грък.

– Такъв съм, естествено! – провикна се той през смях. Високият му глас привлече вниманието на близките гости.

Мария срещна въпросителния поглед на съпруга си. Менегини седеше срещу нея редом с Тина Онасис, съпругата на Аристотел, и очевидно се опитваше да улови късчета от разговора ѝ с милиардера, макар да не разбираше нито дума. Шумът наоколо, тракането на съдове и звънтенето на чаши, както и разговорите между гостите не му позволяваха да проследи какво си говорят двамата, дори да говореха на италиански. Бедничкият. Навярно вече скучаеше. И неговата дама бе престанала с опитите да води разговор. Младата Тина Онасис, красива като кукла, но с твърде свободно поведение, наклони русата си глава към съседа отдясно. Шапката ѝ бе увенчана с пера от голяма бяла чапла.

– Можете ли да си представите, че ще се държа изискано като британец? – продължи гръцкият богаташ, видимо в отлично настроение.

Мария отново му посвети цялото си внимание, а той я възнагради с артистично изпълнение: въодушевено на-

клони глава, изпъчи гръд, опъна устни и изрече с носов тон на най-добрия английски на висшата класа:

– За мен е голяма радост да обсъдя с вас последните представления в „Ковънт Гардън“, мадам. За съжаление, нямам понятие за какво си говорим, просто се преструвам, че се интересувам и от друго, не само от конен спорт.

Тя избухна в луд смях. Онасис наистина беше забавен.

– По-добре си останете грък – помоли го отново на неговия език.

– Даже да не съм познавач на красивите изкуства?

– Ако имах желание да разговарям с познавачи, щях да си стоя в Единбург, да участвам във фестивала и да споря с директора на „Ла Скала“. Вместо това седя тук с вас.

– О, четох за това. Бях за малко в Лондон и едва не ослепях от първите страници на вестниците. Оплакват се как „онази Калас“ се отнесла несправедливо с тях. Британската преса раздуха отказа ви до голям скандал. – Усмихна се развеселено и поклати глава. – Когато прочетох за позора на британците, все още не знаех, че тази вечер ще ви срещна. – След кратка пауза заключи: – Благодарен съм, че избрахте Венеция.

И тя беше благодарна. Главно за забавния съсед по маса. Разсмиваше го с анекдоти от света на операта, а той ѝ разказа историята си и я накара да се замисли. Обрисова родния си град Смирна, почти напълно разрушен през Гръцко-турската война в началото на двайсетте години. В описанията му оживя загиналата уникална метрополия, където мирно и съвместно живеели наполовина гърци, наполовина мюсюлмани с най-различни корени. Син на предприемач от гръцки произход, той имал привилегировано детство. Посещавал евангелистко училище, но един ден целият му свят буквално изгорял. Едва шестнайсетго-

дишен, бил принуден да напусне родния град. С шейсет долара в джоба се качил на кораб за Буенос Айрес, решен да си опита късмета в Аржентина. Започнал търговия с така наречения турски тютюн и положил основата на богатството си.

– Сега разбирате защо съм обвързан с тютюна – заключи с усмивка и раздвижи пурата между пръстите си. Беше я запалил веднага след основното ястие. – Тютюнът ми помогна да се издигна от нищото.

– Доколкото знам, най-добрите пури идват от Куба – отвърна тя.

Онасис се ухили.

– Права сте. Няма нищо по-добро от истинска хаванска пура, например тази „Монтекристо“. – Той пое дълбоко дима и продължи: – Нека да изтъкна една тънка разлика: аз търгувах с цигари. Да го кажем така: допринесох за оформяне на вкуса на аржентинците. Дотогава южноамериканците познаваха само кубински и американски тютюни – а те не са меки, както и тютюнът от Тракия и Македония. Внасях тютюн, а изнасях за Европа говежди кожи. Един ден реших да си купя кораб. Междувременно флотилията ми наброява деветстотин съда.

– Изумително – промълви Мария. Погледна го и установи, че изпитва към този мъж смесица от симпатия и респект. Не постигнатото от него, а сходните им пътища към успеха я възхитиха и я привличаха към него.

Замисли се колко много частни концерти даваше още като дете, принудена от майка си, както и за първата си изява пред публика на борда на кораба, с който майка ѝ, сестра ѝ и тя заминаха от Ню Йорк за Гърция. Баща ѝ остана в Щатите. По онова време музиката владееше живота ѝ. Почти нямаше приятели – майка ѝ не

й позволяваше да общува с други деца, нито от тази, нито от другата страна на Атлантика. Нямахме и любими занимания. Всъщност нямаше нищо освен пеенето. Отрано проумя, че хората не забелязват неособено красивата ѝ (по онова време) фигура само когато пее. На същата възраст, когато Аристотел Онасис бе положил основата на своята империя в Буенос Айрес, тя беше излязла за първи път на сцената на Атинската опера, а след пет години бе блеснала в ролята на Тоска. Това беше сложило началото на кариерата ѝ.

– И двамата сме започнали от нулата и сме стигнали до върха – установи замислено тя. – И всичко това благодарение на силната воля и на способностите ни. Вероятно тази дарба е заложена в гръцките ни корени – ние, гърците, сме доста твърдоглави хора.

– Като гъркиня сигурно обичате морето, не може да е другояче. – Онасис видимо се оживи; заговори още възбудено, отколкото при описанията на Смирна. – Аз съм голям почитател на Одисей, ветроходството е моя страст. Какво ще кажете за един круиз с моята яхта? С радост ще ви покания със съпруга ви.

– Някой ден може би... – промърмори неясно Мария. Представата да се рее из Средиземно море с кораба му беше прекрасна, ала непостижима мечта. Ангажиментите ѝ не позволяваха дълга почивка, освен това Менегини не понасяше пътуването по море.

За момент Онасис се обърка. Мария забеляза как в очите му пламнаха искри. Явно не беше свикнал да му отказват.

Около масата се водеха оживени разговори, но помежду им се спусна тежка тишина. Онасис поднесе пурата към устата си, всмукна дълбоко и извъртя глава, за да не издуха

дима към нея. Музикантите в дъното на залата се смениха: времето на класическата музика отмина, струнните инструменти отстъпиха място на танцов оркестър.

След известно време Онасис се обърна отново към нея.

– Моля ви поне да приемете моторната ми лодка като лично превозно средство, докато сте във Венеция – предложи той със спокойната доброжелателност, която Мария бе открила у него през изминалите часове. Отново беше благоразположен към нея – доказателство за увереността му, че в крайна сметка никой няма право да му отказва каквото и да било. – С радост ще ви предоставя „Рива“, докато пребивавате в града.

Онасис, естествено, притежаваше ролс-ройса сред моторните лодки. Мария неволно се засмя. „Той е интересен и е приятен компаньон“, отбеляза наум. Защо да не приеме предложението му и да разполага с лодката през едноседмичния си престой във Венеция? Така вероятно ще прекара известно време с него и със съпругата му. Кимна утвърдително.

– С удоволствие.

– А ако през следващите месеци е невъзможно, ще направим круиза след година. Много държа да опознаете света на гръцките острови – заяви сияещ той. – Нашата приятелка Елза може да ни придружи, ако желае.

„Подай му малкия си пръст и ще ти захапе цялата ръка“, мина ѝ през ума. Ала не се разсърди. Упоритостта му я развесели. За да не го разочарова, кимна отново с пълното съзнание, че общото им плаване няма да се състои.

Мария прекара почти цялата вечер в компанията на

Аристотел Оносис. След време той я представи на красивата си млада съпруга.

– Тина изобщо не разбира гръцки – довери ѝ шепнешком. – Баща ѝ, корабният магнат Ливанос, предпочел да я възпита като американска принцеса. Както обича да казва, в Англия се научила да говори, в Ню Йорк – да мисли, а в Париж – как да се облича. Такава си е тя.

Усмихна се с гордостта на собственик, ала погледът му бързо помрачня, сякаш нещо го ядоса.

Балът на Елза пожъна пълен успех. Веселиха се през цялата нощ. Внимателни келнери подновяваха изгорелите свещи в канделабрите по масите, отваряха все нови и нови бутилки шампанско и пълнеха чашите. Към края на вечерта гостите оредяха, ала когато Елза Максвел отиде при музикантите в снежнобели костюми, седна на пианото и пръстите ѝ полетяха по клавишите в бързия ритъм на суинга, приятелите ѝ се стълпиха около нея. Мария и съпругът ѝ, Оносис и Тина застанаха на танцовата площадка и се заслушаха. Елза изпълни бързи и меланхолични песни от трийсетте години и от времето на войната. Както знаеше Мария, по онова време приятелката ѝ бе работила като репортерка в Холивуд и навярно бе присъствала лично при създаването на мелодиите. Елза даде знак на музикантите, те взеха инструментите си и се включиха в изпълнението. След малко тя махна на Мария да отиде при нея.

Соло на тромпет, няколко акорда на пианото и мелодията на песента „Бурно време“¹ огласи залата. Елза за-

---

¹ „Бурно време“ (Stormy Weather) е песен на Харолд Арлен и Тед Кьолер, създадена през 1933 г. и изпълнена за първи път от Етел Уотърс в популярния „Когън Клуб“ в Харлем. Песента е изпълнявана също от Франк Синатра, Джуди Гарланд, Ела Фиджералд, Лена Хорн и Били Холидей. – Бел. прев.

свири по-тихо, кимна на Мария и в следващия миг най-известното сопрано в света запа за разочарованието от любовта. Мария изпълни песента с типичния си драматизъм, но една октава по-ниско от оперна ария. Изведнъж стана толкова тихо, че и най-лекото потракване на чаша звънеше като камбаните на „Сан Марко“.

Мария приседна в края на подиума за музикантите и се отдаде изцяло на въодушевляването си от джаза. Не се притесняваше от спонтанното изпълнение: публиката ѝ не беше многобройна, не присъстваха музикални критици, които само чакаха да чуят недобре взети високи тонове. Не се страхуваше гласът ѝ да откаже, защото се придържаше към дълбочината на интерпретаторката Лена Хорн.

Прекрасно чувство: да пее само с радост от музиката. Погледът ѝ се плъзгаше по лицата на изисканите гости, които изглеждаха дори по-силно въодушевени от любителите на операта в големите зали. Очите ѝ спряха за миг върху Онасис, сложил ръка на рамото на жена си и явно омагьосан от изпълнението на оперната дива.

Точно когато изпя думите „There’s no sun up in the sky“ – „Няма слънце на небето“, навън се очертаха първите светлорозови ивици; прасковени и виолетови лъчи възвестиха изгрева на слънцето.